

ПРАВА ЛЮДИНИ В ПОЛІТИЦІ І ПРАВИ ДЕРЖАВИ

Мошенський О.С., Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті аналізується поняття прав людини та їх місце і значення у політиці сучасних демократичних держав. Розглядається співвідношення права і політики в процесі реалізації природних прав людини.

Ключові слова: права людини, право, політика.

Перелік прав і свобод, які гарантовані Конституцією громадянам України є достатньо широким і універсальним. В той же час громадяни на собі повсякденно відчують, що ці права й свободи здебільшого мають декларативний, формальний характер, позаяк поки що відсутні механізми для наповнення цих декларацій реальним змістом. Декларовані права і свободи, будучи юридично закріпленими, в той же час є більш потенційними ніж реальними, більш можливими ніж дійсними. Проголошені Конституцією України права й свободи громадян і реальний рівень їх забезпеченості державою демонструють нам кричуще протиріччя між тим, що є і тим, як має бути.

Крім усіх інших умов, реалізація прав і свобод, проголошених в Конституції України, потребує дотримання як мінімум трьох важливих правових принципів – а саме: принципу верховенства права, принципу формальної рівності усіх громадян перед законом і принципу відповідності закону праву.

В своїй «Філософії права» Гегель називає державу «організмом свободи». Принцип верховенства права є базовим в концепції правової держави і передбачає пріоритет права над державою. Право встановлює правила за якими функціонує держава. Являючись ядром політичної системи і виконуючи законотворчу функцію, держава в той же час має обмежуватися правом і неухильно виконувати статті конституції. В певному сенсі, конституція є первинною по відношенню до держави і не держава має підлаштовувати під себе конституцію, а навпаки, конституція повинна виступати тим «богом» на якого «молиться» держава, якщо вона намагається

називатися правовою. Тому і державний апарат і політична система України мають будуватися відповідно до прав і свобод людини, проголошених в її Конституції. В своїй роботі «Два трактати про громадянське правління» Джон Локк говорить про те, що право на життя, на володіння майном, на свободу і рівність людина не віддає нікому. Ці невідчужувані цінності є межами за які ані влада, ані держава не можуть виходити за жодних обставин.

Другий правовий принцип - принцип формальної рівності ґрунтується на гегелівському розумінні свободи, як рівної для всіх міри, коли умовою свободи кожного може бути тільки свобода всіх. Правовий принцип рівності в нашому контексті означає рівність прав і свобод всіх громадян держави незалежно від статі, національності, віро сповідання, соціального статусу тощо. Держава не може забезпечити проголошені конституцією права і свободи певній частині своїх громадян, не забезпечивши їх всім громадянам держави.

Принцип відповідності закону праву вимагає від держави, яка втілює у собі законотворче начало, приймати такі закони, які б реалізовували право, а не йшли всупереч йому. На думку Гуго Гроція саме природжене право особистості має становити ціль будь-якого закону. Закон стає правовим законом, тільки виражаючи об'єктивно зумовлені властивості права. Правовий закон є правом яке отримало законну силу.

Природне право є свого роду абсолютною істиною, незмінним еталоном з яким можна співвідносити той чи інший закон, що на ньому відбиваються історичні, національно-етнічні, громадсько-політичні і інші чинники.

Право нерозривно пов'язане з правами людини, разом вони складають нерозривну єдність. Права людини прийнято поділяти на громадянські і політичні. Громадянські права і свободи це ті, які належать людині як члену громадянського суспільства і які визначають її конституційно-правовий статус в державі. До таких прав належать право на

життя, на свободу, на недоторканість в усіх її видах. Громадянські права належать не тільки громадянам даної держави, але й особам без громадянства або громадянам інших держав. Політичні права торкаються можливостей участі у політичному житті держави, в політичному управлінні державними справами і поширюються виключно на громадян даної держави.

Політична система, політичний режим, політичні умови, створені в державі визначальним чином впливають на реалізацію прав і свобод в суспільстві. Політика встановлює цілі законотворчої діяльності. В багатьох державах законотворча політика вибудовується у суворій відповідності до важливого конституційного принципу «зв'язаності законодавця правами людини», що означає заборону державі вторгатися в сферу основних прав і свобод людини. В центрі політики знаходяться влада та її інститути, а сама вона так чи інакше торкається інтересів кожної людини. Політика – це сфера узгодження індивідуальних, групових і суспільних інтересів.

Сьогодні стало загальним місцем говорити про аморальність політики і політиків, але політико-правова практика демократичних країн світу недвозначно свідчить про зростання морального чинника в політиці цих країн. Мораль все більше виступає в ролі регулятора політичного життя суспільства, сприяє його наближенню до потреб кожної людини. Завдяки моралі політика й право стають більш гуманними, а суспільство через політичні партії й громадські організації бере активну участь у формуванні політичних рішень. Моральний чинник спрямовує політиків на реальний захист прав і свобод громадян. В свою чергу, політика, що забезпечує захист прав і свобод громадян, виступає в ролі регулятора морального життя суспільства, сприяє його збагаченню і розвитку. Права й свободи людини, будучи закріпленими в конституції, стають універсальним критерієм гуманності політики й права, визначають характер діяльності органів державної влади і політичних інститутів.

На відміну від демократичного, авторитарний і тоталітарний політичні режими не наближають, а навпаки, віддаляють людину від

правової та політичної реальності, а саме право роблять інструментом політичних маніпуляцій. В умовах тоталітаризму та авторитаризму громадяни позбавлені можливості контролювати владу, належним чином не працюють механізми зворотного зв'язку між владою і населенням і, як наслідок, останнє позбавлене можливості впливати на прийняття політичних рішень. Така ситуація рано чи пізно призводить до глибокого конфлікту інтересів, що штовхає владу до використання неправових, а часто й каральних методів задля збереження статус-кво. Силове пригнічення проявів невдоволеності, ігнорування фундаментальних прав і свобод, небажання враховувати різноманітні інтереси призводить до виникнення серйозних громадсько-політичних протистоянь, як це було в Україні у 2004 році. Можливості права в країнах, що перебувають в транзитному стані, суттєво обмежені, а політична доцільність є домінуючою в правовій політиці і практиці, що складає найбільш серйозну загрозу для реформ.

В демократичних країнах, де склалися і ефективно працюють правові механізми розв'язання політичних та економічних конфліктів, політичні системи є стабільними й передбачуваними, а громадяни відчувають повагу до держави та її інституцій. Дилема - «що вище, політика чи закон?» однозначно вирішується на користь закону. Політична кон'юнктура, інтереси бізнес та політичних еліт не впливають на зміст та характер законотворчої і правозастосовної практики.

Законодавство багатьох пострадянських держав містить достатньо широкий арсенал засобів, що спрямовані на захист прав і свобод людини, але вони не працюють належним чином, позаяк спотворений державний інтерес, ставиться вище за фундаментальні правові цінності. Демократичний, легітимний процес ухвалення закону, в якому адекватно відбиті суспільні потреби та наявні, з урахуванням перспективи їх розвитку, суспільні відносини – це, на нашу думку, лише перший крок на шляху до реального, а не декларативного утвердження прав та свобод людини в суспільстві. Другим кроком має стати готовність політикуму неухильно виконувати цей закон, а

суспільства – контролювати діяльність влади і бути готовим до активного відстоювання своєї громадянської позиції.

ПРАВА ЧЕЛОВЕКА В ПОЛИТИКЕ И ПРАВЕ ГОСУДАРСТВА

Мошенский А.

В статье анализируется понятие прав человека и их место и значение в политике современных демократических государств. Рассматривается соотношение права и политики в процес се реализации естественных прав человека.

Ключевые слова: права человека, право, политика.

HUMAN RIGHTS IN POLITICS AND THE LAW OF STATE

Mochenski A.

In the article the concept of human rights and their place and value are analysed in the policy of the modern democratic states. Correlation of right and policy is examined in the process of realization of natural human rights.

Keywords: human rights, right, policy